

ИИО НИНГ ПРОФИЛАКТИКА ФАОЛИЯТИДА АХБОРОТ – ТАҲЛИЛ ВА РЕЖАЛАШТИРИШНИНГ ЎРНИ ВА АҲАМИЯТИ

¹Раҳмонов Расул

ИИБ Академияси катта ўқитувчиси,

²Акбаров Жўрабек Шерали ўғли

ИИБ Академияси курсанти.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7482961>

Бугунги кунда жадал тараққиёт сари интилаётган мамлакатимизда ҳеч бир соҳа йўқки, ахборот билан ишламайдиган, бевосита фаолиятига ахборот таааллуқли бўлмаган. Дунё мамлакатлари орасида бугунги кунда энг кучли давлат-ахборотга эга давлат деб қаралаётган бўлса, инсонлар орасида энг муваффақиятли шахслар сифатида айнан ана шу ахборотни тўғри таҳлил қилиб, ундан ўрили фойдалана олган шахслар тан олинади. Бугунги кунга келиб ахборот-таҳлил фаолияти жамиятнинг барча соҳаларига кириб борди. Хусусан, ушбу фаолият бевосита ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар, жумладан ички ишлар органлари томонидан ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жинойтчиликка қарши курашишга ҳам кенг қўламда қўлланилиб келинмоқда.

Шу билан бирга Х. Киличев ёзишича, мамлакатимизда амалга оширилаётган ижтимоий ислохотларнинг самарадорлиги кўп жиҳатдан фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари фаолиятига боғлиқ. Хусусан, фуқароларнинг ижтимоий муаммоларини индивидуал тарзда аниқлаш ва ҳал этишнинг янги шакллари – “Ёшлар дафтари”, “Аёллар дафтари” ҳамда “Темир дафтар” асосида ишлаш бевосита фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари фаолияти тнегизида амалга оширилмоқда. Шу сабабли фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари фаолиятини турли ракурслардан ўрганиш муҳим аҳамиятга эга ҳисобланади. Қуйида эса хорижий давлатларда маҳаллий ўзини ўзи бошқариш органлари фуқаролик-ҳуқуқий мақомининг ўзига хос хусусиятлари қиёсий-ҳуқуқий таҳлил этилади¹

Хозирги кунда тизимда ички ишлар органлари тизимини янада такомиллаштириш, уларнинг қуйи бўғинларини аҳолига янада яқинлаштириш мақсадида уларни мустаҳкамлаш, барча соҳавий хизматларнинг вазифаларини, функцияларини аниқ белгилаш, дунёда содир бўлаётган барча хавф-хатарларни ҳисобга олган ҳолда мавжуд куч-воситаларни оқилона тақсимлашга қаратилган кенг қамровли ишлар

¹ Киличев Х. Хорижий давлатларда маҳаллий ўзини ўзи бошқариш органлари фуқаролик-ҳуқуқий мақомининг ўзига хос хусусиятлари (қиёсий-ҳуқуқий таҳлил) // Общество и инновации. – 2021. – Т. 2. – №. 4/S. – С. 876-884.

амалга оширилиб келинмоқда. Амалга оширилган ислохотлар туб замирида жамиятимиз живожи ва халқ фаровонлигини муносиб равишда таъминлашда ички ишлар органлари ролини ошириш, тизимни- ҳар бир ходим томонидан ўз хизмат бурчи – «Халқ манфаатларига хизмат қилиш»ни сўзсиз бажарадиган ижтимоий йўналтирилган профессионал тузилмага айлантириш имконини берди. Шу сабабли ички ишлар органларида ахбарот-таҳлил фаолиятини самарали ташкил этиш борасида бугунги кунда Ички ишлар вазирлиги томонидан бир қанча чора-тадбирлар ишлаб чиқилди. Жумладан, 2018 йил 23 август куни Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ички ишлар органлари бошқарув, назорат ва шахсий таркиб билан ишлашнинг самарали тизимини жорий этиш бўйича чора-тадбирлар тўғрисидаги» **ПҚ-3919-сонли** қарори қабул қилинди. Ушбу қарорга асосан ички ишлар органлари фаолиятига самарали бошқарув, назорат ва шахсий таркиб билан ишлаш тизимини жорий этиш соҳа вакиллари олдида мақсад қилиб қўйилди. Шунингдек Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022-йил 28-январдаги “2022- 2026-йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ-60-сон Фармонида ИИОнинг кундалик фаолиятини ташкил этиш тизимини янада такомиллаштиришнинг устувор йўналишлари этиб қуйидагилар белгиланди:²

– вужудга келаётган реал тезкор ва криминоген вазиятни ҳисобга олган ҳолда ички ишлар органларининг куч ва воситаларини мувофиқлаштирган тарзда тақсимлаш ва бошқаришнинг самарали механизминини жорий этиш;

– жамоат тартибини сақлаш, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашиш соҳасида таҳлилий ишларни аниқланаётган амалий муаммоларни тизимли таҳлил қилиш ва криминоген вазиятни прогнозлашга йўналтириш мақсадида тубдан қайта кўриб чиқиш;

– лавозимларни юқори маънавий-ахлоқий, ишчанлик ва касбий сифатларга эга номзодлар билан жамлашни назарда тутган ҳолда, ички ишлар органларига хизматга қабул қилишнинг сифат жиҳатдан янги, соддалаштирилган тартибини ўрнатиш;

– шахсий таркиб билан тарбиявий ишларни олиб боришнинг самарали тизимини жорий этиш, шу жумладан илмий-психологик услубларни

² “2022- 2026-йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ-60-сон Фармони

мақсадли қўллаш орқали уларнинг хизмат ва оилавий-маиший муаммоларини ўрганиш; – қонунийликни сўзсиз таъминлаш, хизмат интизомига қатъий риоя қилиш ва ходимлар томонидан содир этилган ҳуқуқбузарликларни ўз вақтида аниқлашга қаратилган вазифаларни бажариш юзасидан таъсирчан идоравий назоратни ташкил қилиш; – иш юритиш механизми ва ҳужжатлар айланиши тартибини такомиллаштириш, ички ишлар органлари тизимининг барча бўғинларида норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг ўз вақтида, бир хилда ва тўлиқ бажарилишини таъминлаш. Ички ишлар органларида ахборот-таҳлил фаолиятини такомиллаштириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги Ташкилий инспекторлик ва ахборот-таҳлил бош бошқармаси, юридик таъминлаш бошқармаси, жисмоний, юридик шахсларнинг мурожаатлари билан ишлаш ва иш юритиш бошқармаси негизида Ички ишлар вазирлигининг Ташкилий департаменти ташкил этилди. Мамлакатимизда криминоген вазиятни тизимли таҳлил ва прогноз қилиш, ундаги ўзгаришларга ўз вақтида муносабат билдириш, ички ишлар органлари фаолиятининг жиноятчилик ҳолати ва унга қарши курашиш натижаларини ўрганиш асосида тегишли режаларни тузиб бу борадаги ишларни ташкиллаштириш вазифалар қўйилди.

Дарҳақиқат, айни пайтда ички ишлар органларнинг ахборот-таҳлил фаолияти уларнинг ҳуқуқбузарликлар профилактикаси, жиноятларнинг олдини олиш, тергов қилиш жараёнида ички ишлар органларнинг ахбороттаҳлил фаолияти кенг қўлланилмоқда. Бу борада ИИОнинг барча соҳавий хизматларида ахборот-таҳлил фаолияти кенг йўлга қўйилган бўлиб, ахборот-таҳлил фаолиятининг мазмунини маъмурий ҳудудда содир бўлаётган ҳодиса ва жараёнлар моҳияти, уларнинг юзага келиш сабаблари ҳамда криминоген вазиятнинг ҳолати ва хусусиятига таъсирини ўрганиш, таҳлил қилиш, ички ишлар органлари фаолиятини тезкор вазият тўғрисидаги маълумотлар билан таъминлаш ҳамда шу асосда салбий омилларни бартараф этиш бўйича ишларнинг асосий йўналишлари сифатида белгилаш мумкин.

Маълумки, ички ишлар органлари олдига асосан жамиятдаги ҳуқуқбузарликлар, жиноятларнинг олдини олишга қаратилган барча ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идоралар ва бошқа нодавлат, нотижорат ташкилотлар билан ҳамкорликда чора-тадбирларни ишлаб чиқиб, амалга ошириш мажбурияти юклатилган. Таъкидлаш жоизки мамлакатимизда айни пайтда жамоат тартиби ва хавфсизликни таъминлашда ички ишлар

органлари томонидан комплекс ахборот-таҳлил ишларини олиб боришга тўғри келмоқда. Хусусан, ҳар бир аҳоли яшаш жойларида географик, демографик, ижтимоий-сиёсий ҳолатлар, криминоген вазият аҳволи тўлиқ ўрганилиб, кейин бошқарув қарорларини қабул қилишга киришилмоқда.

Ахборот-таҳлил фаолиятини амалга оширишдан мақсад – ички ишлар органларида жиноятчилик, ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш ҳамда жамоат тартиби хавфсизлигини таъминлаш мақсадида куч ва воситаларни тўғри тақсимлаш, самарали фойдаланиш борасида тўғри ва ўз вақтида бошқарув қарорларини қабул қилишдан иборат. Ички ишлар органларида ахборот-таҳлил фаолиятини амалга ошириш мақсадида-олинадиган маълумотларни тизимли сифатли олиншини ташкил этиш, ахборотни қайси манбалардан олинганини кўриб чиқиш ва таҳлил қилиш, олинган ахборот маълумотларни мазмунли таҳлил этиш ва тўғри ҳал этиш борасида қарорлар қабул этиш, маълумотлар олинадиган манбаларни аниқлаш ва тўғри таҳлил этиш чораларини кўриш ҳамда ахборот-таҳлил фаолияти самарадорлигини ошириш борасида чора-тадбирларни белгилаб бориш ҳисобланади. 3. Охунов ва Ш. Қушбоқов Ўрганишлари натижасида жорий йилнинг ўтган 6 ойи давомида олий таълим муассасалари талабаларидан 504 нафари жиноят содир этган бўлиб, 2021 йилнинг шу даврига нисбатан 216 нафарга ёки 75 фоизга (2021 йил 6 ойда – 288 нафар) ошган. Хусусан, жиноят содир этган талабалар сони Бухорода - 15,4 фоизга (26/22), Тошкент вилоятида -11,4 фоизга (44/39), Навоийда - 15 фоизга (20/17) камайган. Самарқандда 514,3 фоизга (7/43), Жиззахда 122,3 фоизга (9/20), Сурхондарёда 414,3 фоизга (7/36), Тошкент шаҳрида 118,8 фоизга (32/70), Наманганда 42,9 фоизга (28/40), Фарғонада 98,2 фоизга (55/109), Сирдарёда 100 фоизга (0/5), Хоразмда 100 фоизга (0/8), Андижонда 10 фоизга (24/48), Қашқадарёда 23,5 фоизга (17/21), Қорақалпоғистон Республикаси 40 фоизга (15/21) ошган³.

Хулоса қилиб айтганда, ички ишлар органлари амалий фаолиятининг муҳим йўналишларидан бирини ахборот-таҳлил фаолияти ташкил этади. Шу боис хизмат кўрсатилаётган ҳудудда жамоат тартибини сақлаш ва жиноятчиликка қарши кураш вазифаларининг муваффақиятли таъминланиши кўп жиҳатдан ахборот-таҳлил фаолиятининг қай даражада йўлга қўйилганлигига ҳам боғлиқдир.

³ Охунов З., Қушбоқов Ш. ТАЛАБАЛАР ТОМОНИДАН СОДИР ЭТИЛАДИГАН ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИ ОЛДИНИ ОЛИШГА ОИД АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР //Eurasian Journal of Law, Finance and Applied Sciences. – 2022. – Т. 2. – №. 11. – С. 34-39.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Киличев Х. Хорижий давлатларда маҳаллий ўзини ўзи бошқариш органлари фуқаролик-ҳуқуқий мақомининг ўзига хос хусусиятлари (қиёсий-ҳуқуқий таҳлил) //Общество и инновации. – 2021. – Т. 2. – №. 4/S. – С. 876-884.
2. “2022- 2026-йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ-60-сон Фармони
3. Охунов З., Қушбоқов Ш. ТАЛАБАЛАР ТОМОНИДАН СОДИР ЭТИЛАДИГАН ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИ ОЛДИНИ ОЛИШГА ОИД АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР //Eurasian Journal of Law, Finance and Applied Sciences. – 2022. – Т. 2. – №. 11. – С. 34-39.